

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ

«Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ» КЕАҚ

**Студенттер мен жас ғалымдардың
«GYLYM JÁNE BILIM - 2024»
XIX Халықаралық ғылыми конференциясының
БАЯНДАМАЛАР ЖИНАҒЫ**

**СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
XIX Международной научной конференции
студентов и молодых ученых
«GYLYM JÁNE BILIM - 2024»**

**PROCEEDINGS
of the XIX International Scientific Conference
for students and young scholars
«GYLYM JÁNE BILIM - 2024»**

**2024
Астана**

УДК 001

ББК 72

G99

«ǴYLYM JÁNE BILIM – 2024» студенттер мен жас ғалымдардың XIX Халықаралық ғылыми конференциясы = XIX Международная научная конференция студентов и молодых ученых «ǴYLYM JÁNE BILIM – 2024» = The XIX International Scientific Conference for students and young scholars «ǴYLYM JÁNE BILIM – 2024». – Астана: – 7478 б. - қазақша, орысша, ағылшынша.

ISBN 978-601-7697-07-5

Жинаққа студенттердің, магистранттардың, докторанттардың және жас ғалымдардың жаратылыстану-техникалық және гуманитарлық ғылымдардың өзекті мәселелері бойынша баяндамалары енгізілген.

The proceedings are the papers of students, undergraduates, doctoral students and young researchers on topical issues of natural and technical sciences and humanities.

В сборник вошли доклады студентов, магистрантов, докторантов и молодых ученых по актуальным вопросам естественно-технических и гуманитарных наук.

УДК 001

ББК 72

G99

ISBN 978-601-7697-07-5

**©Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия
ұлттық университеті, 2024**

ӘОЖ 37

"БИОЛОГИЯ" КУРСЫН ОҚУ ПРОЦЕСІНДЕ ОҚУШЫЛАРДЫҢ БІЛІМ ТЕКСЕРУ МӘСЕЛЕСІНІҢ ЖАҒДАЙЫН ЗЕРТТЕУ

Тілен Д.Б.

tilendana@icloud.com

Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Қазақстан, Астана қ.

Ғылыми жетекші: б.ғ.д. профессор Динмухамедова А.С.

Қазіргі кезеңдегі биологиялық білім берудің мақсаты – дайындық өмірдің мәнін ең жоғары құндылық деп түсінуі тиіс биологиялық және экологиялық сауатты адам. Қазіргі адам болашақта өзі үшін қандай қызмет түрін таңдағанына қарамастан, табиғатпен қарым-қатынасын адам мен қоршаған ортаны құрметтеу негізінде құра білуі керек. Ол экологиялық мәдениетке ие болуы керек және тек биологиялық емес, сонымен қатар онымен шектесетін білім салаларын да жақсы білуі керек. Ол үшін биологиялық терминдерді, ұғымдарды, теорияларды білуі керек және оларды әртүрлі салаларда практикалық қолдану дағдыларын міндетті түрде меңгеру керек. Осыған байланысты қазіргі мектеп пен биологияның проблемалары, әсіресе, бүгінгі күні проблемалардың ажырамас бөлігі болып табылады және қоғам өмірі.

Педагогикалық процестің деңгейі, мұғалімдердің теориялық және әдістемелік дайындығы, оқу пәндерін оқыту жағдайы туралы білімді тексеру барысында анықталған оқушылардың білім сапасына қарай бағалауға болады. Оқу мен тәрбие процесінің сәттілігі көбінесе оқушылардың білімін дұрыс қоюға, тексеруге байланысты. Алайда, көптеген психологиялық-педагогикалық зерттеулерде білімді тексеру зерттелетін пәннің нақты мазмұнынан, ұғымдардың даму процесінен бөлек қарастырылады. Осыған байланысты педагогикада, психологияда айтылған көптеген пікірлер мен ережелер биологияны оқытудың мектеп тәжірибесінде тиісті қолдануды таппады. Мектеп биология курсының материалында оқушылардың дағдылары мен дағдыларын бекіту, тереңдету процесінде білімді тексеру мүмкіндіктерін ашуда егжей-тегжейлі және нақтылау қажет. Теория мен практикада тексерудің тәрбиелік жағын ұғымдар жүйесінің дамуына, оларды игерудің беріктігі мен хабардарлығына ықпал ететін ынталандыру ретінде қарастыруға аз көңіл бөлінеді.

Оқушылардың ақыл-ой әрекетін белсендіру мақсатында биологиялық ұғымдарды жоспарлы дамытуға және байытуға ықпал ететін оқушылардың білімін тексеру жүйесін зерттеу сонымен қатар, биологияны оқу кезінде оқушылардың білімін тексеру жүйесін зерттеу және биологияны оқу кезінде оқушылардың білімін тексеру жүйесін қолданудың тиімділігін анықтау.

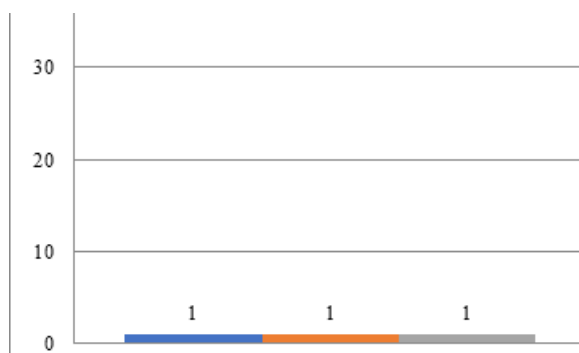
Білімді тексеру жүйесін пайдаланудың тиімділігіне ықпал ететін жағдайлар қарастырылады: ұғымдардың дамуын ескере отырып, зерттелетін материалды қатаң таңдау, оқу процесінің басқа буындарымен тығыз байланыста білімге тексеру жүргізу. Сұрақтар мен тапсырмалар жүйесіне және оларды ботаникалық материалдың мазмұнына сәйкес саралауға назар аударылады, түсініктерді дамыту, жинақтау, оқушылардың білімдерін бекіту процесіне сүйене отырып, біртіндеп күрделену мен дамуда сұрақтар мен тапсырмаларды қоюдың маңыздылығы қарастырылады және эксперименталды түрде дәлелденеді.

Зерттеу әдістері. Тәжірибе жұмыстарымызға зерттеу нысаны ретінде Міржақып Дулатұлы атындағы мектеп № 68 гимназиясының 7-9 сыныбындағы 75 оқушы зерттеуге алынды. Алдымызға қойылған міндеттерді шешу үшін оқушылардың білім көрсеткіштері туралы ақпаратты алуға мүмкіндік беретін жалпы белгілі зерттеу әдістері алынды. Соның

ішінде нақты “Ой қозғау” әдісімен тәжірибе жүргізілді.Сабақ өткізген оқушылардың білім сапасын анықтау көрсеткіштері бақылау әдістерінің бірнеше формалары мен заманауи интербелсенді әдістер қолданылды.

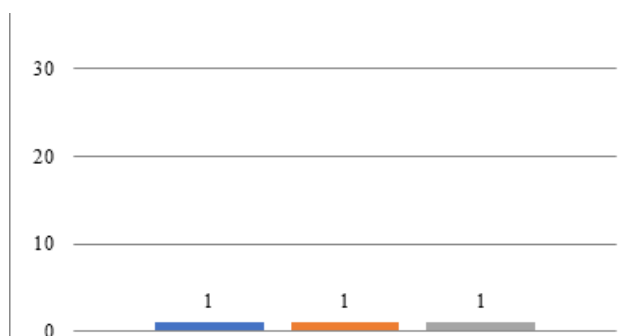
Зерттеудің нәтижелері. Биология мұғалімі жұмысындағы басты міндеттердің бірі – білім сапасын бақылауды жоспарлау, оның мазмұнын, оны жүргізудің формалары мен әдістерін әзірлеу, осы бақылаудың нәтижелерін талдау, білім мазмұнын түзету, әдістемелік әдістер, сабақта және сабақтан тыс уақытта оқушылардың іс-әрекетін ұйымдастыру формаларын қалыптастыру болып табылады.Бақылауды талдау кезінде білім сапасының динамикасы туралы ақпарат жинақтау, типтік қателіктерді жою шараларын әзірлеу және материалды игерудегі кейбір қиындықтарды ескеру ерекше маңызды. Мұғалімдердің тәжірибесін жинақтау басты назарға алынуы тиіс.Биология бойынша білім сапасын бақылау мен бағалауды жоспарлаудың өзіндік ерекшеліктері бар. Білім сапасы әрдайым үйренген материалдың көлемімен анықталмайды, керісінше бұл материалды пайдалану мүмкіндігімен сипатталады. Оқушылар молекулаларда, жасушаларда, биоструктураларда болатын материалдық процестер туралы жеткілікті түсінікке ие болуы керек, микромирдің, тірі заттардың объективті заңдылықтарын тереңірек түсініп, түсіндіруі керек.Оқушылардың аналитикалық-синтетикалық іс-әрекетінде әр түрлі салыстырулардың, себеп-салдарлық айланыстарды іздеудің, абстракциялаудың, жалпылаудың және т.б. логикалық операциялардың рөлін арттыру қажет.Мұның бәрі белгілі бір бақылау жүйесін қажет етеді. Бақылаудың бірнеше түрлері мен формалары бар, осы мәселеге заманауи тәсілдерді талдай отырып, оларды қызмет бойынша және функциялары бойынша жіктеуге болады. Жоғарыда айтылғандардың бәрі жасалатын жұмыс тақырыбының өзектілігін анықтайды. Зерттеудің нақты нәтижесін анықтау үшін “Ой қозғау” (1-сурет) әдісін биология сабағында оқушыларға жүргізіп көрген болатынмын.

Ой қозғау әдісін қолданғанға дейінгі нәтижелер (%-бен):

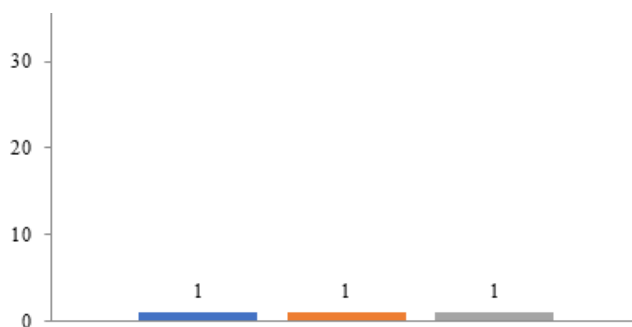
Сурет 1 Ой қозғау әдісін қолданғанға дейінгі білім көрсеткіштері (%)

Ой қозғау әдісін қолданғаннан кейінгі нәтижелер (%-бен) :

Сурет 2 Ой қозғау әдісін қолданғаннан кейінгі білім көрсеткіштері (%)

Сонымен қатар, постер қорғау (Е.И. Перовский, В. Ф. Шалаев) жұмыстарын бағалау оқушылардың білімін бұл әдісті қолданғанға дейінгі жеке бағалау мен топтық бағалау нәтижесінде жүргізілді. Төмендегі диаграмма бойынша (2-сурет) ең алдымен топтық жұмысқа дейін оқушылардың қанша пайызы бағаланғаны есептелсе, кейінгі нәтижелер постер қорғау негізіндегі топтық жұмыспен бағаланды.

Сурет 3 Жеке және топтық жұмыстардың білім сапасына әсері, оқушылардың бағалану деңгейіне байланысты, (%)

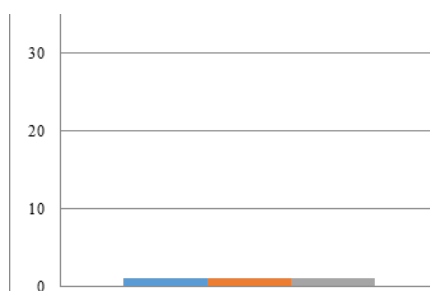
Кесте 1 7-9 сынып оқушыларының күнделікті сабақ барысындағы және «постер қорғау» әдісі бойынша алынған баға көрсеткіштері

Сыныбы	Күнделікті сабақ бағасы	Постер қорғау бойынша алған баға

Кесте 2 7-9 сынып оқушыларының алғашқы кезеңдегі білім сапасының көрсеткіштері (жалпы оқушы саны үш сыныпта да – 25, БЖБ-14 балл, күнделікті сабақ-10 балл)

Сыныбы	Күнделікті сабақ қорытындысы	Алғашқы БЖБ (орта балл)	Күнделікті сабақ қорытындысы	Кейінгі БЖБ (орта балл)
7	4,58±1,14	8,16±1,3	8,12±0,68	12,7±1,1
8	5,12±1,06	8,72±1,7	8,36±0,63	13,8±1,26
9	7,76±0,9	8,68±1,3	8,44±0,8	13,8±1,1

Жалпы білімді күнделікті және жиынтық бағалаудың нәтижелерін талқылау (2-кесте) көрсетілгендей, 7-9-сыныпта өткізілген I жарты жылдық қорытындыға сәйкес күнделікті сабақ барысында жаңа технологияны қолданудың тиімді стратегиясы болған білімді бақылау әдістерін үнемі пайдаланып оқыту нәтижесінде 7 сыныпта II тоқсанда 58,3%, 8-сыныпта II тоқсанында 62,3%, ал 9-сыныпта II тоқсанда 62%, III тоқсанында 7-сыныпта 90,7%, 8-сыныпта 98,6%, ал 9-шы сыныпта 98,6% білім сапасын көрсетті

Сурет 4 7-9сынып оқушыларының жаңа технологияны қолданғаннан кейінгі білім сапасы

Тәжірибелік кезеңде жаңа материалды игеру дәрежесі, бақылау кезеңімен салыстырғанда өнімді болды. Оқу тоқсанының сапасы (3-сурет) II тоқсан бойынша 7-сыныпта 45,8%, 8-сыныпта 51,2%, 9-сыныпта 77,6% болса, III тоқсан бойынша 7-сыныпта 81,2%, 8-сыныпта 83,6%, 9-сыныпта 84,4% құрады.

Бірлескен жұмысты немесе жобаны қорғау кезінде келесі ережелерді ұстанған орынды. Спикер сөйлегенде, оның сөзін бөлмеу керек және басқа топтың көзқарасына сын айтпай тек жығымды және позитивті тұрғыдан пікір келтіруге болады. Топтық зерттеудің тақырыбын мұғалім әр топқа жеке тапсырма ретінде беріп немесе топтар тапсырмаларды өздері таңдап алуы мүмкін.

Бірлескен жұмысты немесе жобаны қорғау кезінде келесі ережелерді ұстанған орынды. Спикер сөйлегенде, оның сөзін бөлмеу керек және басқа топтың көзқарасына сын айтпай тек жығымды және позитивті тұрғыдан пікір келтіруге болады. Топтық зерттеудің тақырыбын мұғалім әр топқа жеке тапсырма ретінде беріп немесе топтар тапсырмаларды өздері таңдап алуы мүмкін.

Сонымен қорытындылай келе, білімді бақылау үшін бақылауға дейінгі бірқатар заманауи әдістермен сабақ беру орта мектеп оқушыларында күнделікті қолданудың нәтижесінде биология пәнін оқыту кезеңінде күнделікті үй тапсырмасын сұрап, білімдерін үнемі қадағалап отыруда «ой қозғау немесе миға шабуыл», жазбаша бақылау әдістері ең тиімді әдіс екенін сандық мәліметтер арқылы көрсетті.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. Галкина Е.А. Контроль знаний по биологии. //Биология в школе. -2006.-№6.- с. 20-27.
2. Гин А. Приемы педагогической техники. М.Вита, 2002 г.132 с.
3. Казанина С.М. Контрольная работа как способ обучения и развития мышления. //Биология в школе.-2006 г.- №1.-с. 26-30.
4. Система контроля знаний учащихся по биологии как средство повышения качества обучения из опыта работы учителя [Интернет ресурсы - <https://textarchive.ru/c-2625163-rall.html>]
5. Пономарева, И.Н. Общая методика обучения биологии: учебно-методическое пособие для студентов педагогических ВУЗов/ И.Н. Пономарева, В.П. Соломин, Г.Д. Сидельникова. - М.: Академия, 2003. - 272 с. ISBN 5-7695-0948-1.
6. Асмолов А.Г. Психология личности/А.Г.АсмоловМ., ОНИКС 2008,608с.ISBN-5-17-023155-6
7. Средства обучения и методика их использования в начальной школе: книга для учителя / под ред. Г.Ф. Суворовой. - М.: Просвещение, 1990. - 160 с. ISBN 5-09-002891-5.
8. Пехов А.П. Биология с основами экологии. Учебное пособие для вузов с грифом МО/ А.П. Пехов. – СПб.: Изд-во «Лань», 2007. – 672 с.,ISBN-5-7905-0024-2.

ӘОЖ 577.2

МЕТА-АНАЛИЗ ОДНОНУКЛЕОТИДНЫХ ПОЛИМОРФИЗМОВ ГЕНОВ И ИХ РОЛЬ В РАЗВИТИИ БОЛЕЗНИ ПАРКИНСОНА

Толеген Айбек Кеңесұлы

aripova001@gmail.com

магистрант 2 курса Евразийский национальный университет имени Л.Н.Гумилева,
Казахстан, г. Астана

Научный руководитель – Арипова А.А.